גמרא

ומגיסה עד שתבא מבית המרחץ או מבית הכנסת ואינה חוששת איבעיא להו הניח עובד כוכבים והפך ישראל מהו אמר רב נחמן בר יצחק ק"ו גמרו ביד עובד כוכבים מותר גמרו ביד ישראל לא כ"ש איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רב אחא בר בר חנה א"ר יוחנן [א]בין שהניח עובד כוכבים והפך ישראל בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים אמר רבינא (א) [ב]הלכתא הא ריפתא דשגר עובד כוכבים ואפה ישראל א"נ שגר ישראל ואפה עובד כוכבים א"נ שגר עובד כוכבים ואפה עובד כוכבים ואתא ישראל וחתה בה חתויי שפיר דמי דג מליח חזקיה [ג]שרי ור' יוחנן אסר ביצה צלויה בר קפרא שרי ור' יוחנן [ד]אסר כי אתא רב דימי אמר אחד דג מליח ואחד ביצה צלויה חזקיה ובר קפרא שרו ורבי יוחנן אסר ר' חייא פרוואה איקלע לבי ריש גלותא אמרו ליה ביצה צלויה מאי אמר להו חזקיה ובר קפרא שרו ור' יוחנן אסר ואין דבריו של אחד במקום שנים אמר להו רב זביד לא תציתו ליה הכי אמר אביי הלכתא כוותיה דרבי יוחנן אשקיוהו [ב]נגוטא דחלא ונח נפשיה ת"ר [ג]הקפריסין והקפלוטות והמטליא והחמין והקליות שלהן מותרין ביצה צלויה אסורה [ד]שמן רבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו תניא היא המטליא היא פשליא היא שיעתא מאי שיעתא ארבב"ח אמר רבי יוחנן הא ארבעין שנין דנפיק האי עובדא ממצרים ורבה בר בר חנה דידיה אמר הא שתין שנין דנפיק האי עובדא ממצרים ולא פליגי מר בשניה ומר בשניה (א) מייתו ביזרא דכרפסא וביזרא דכיתנא וביזרא דשבלילתא ותרו להו בהדי הדדי בפשורי ושבקו ליה עד דמקבל ומייתי חצבי חדתי ומלו להו מיא ותרו בהו גרגישתא ומדבקין ביה ועיילין לבי בני אדנפקו מלבלבי ואכלי מינייהו וקיירי מבינתא דרישייהו עד טופרא דכרעייהו [ה]אמר רב אשי אמר לי רבי חנינא מילין ואמרי לה במילין ת"ר הכוספן של עובדי כוכבים שהוחמו חמין ביורה גדולה אסור ביורה קטנה מותר ואיזו היא יורה קטנה א"ר ינאי כל שאין צפור דרור יכול ליכנס בתוכה ודלמא [ו]אדמויי אדמוה ועיילוה אלא כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס בתוכה והתניא [ה]אחת יורה גדולה ואחת יורה קטנה מותר לא קשיא הא כמ"ד נותן טעם לפגם אסור הא כמ"ד [ז]נותן טעם לפגם מותר אמר רב ששת האי מישחא שליקא דארמאי אסור אמר רב ספרא [ל]למאי ניחוש לה אי משום איערובי מיסרא סרי אי משום בישולי עובדי כוכבים נאכל הוא כמו שהוא חי אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר בעו מיניה מרבי אסי הני אהיני שליקי דארמאי מאי חוליי לא תיבעי לך דודאי שרו מרירי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך מציעאי מאי אמר להו מאי תיבעי לכו דרבי [י]אסר ומנו לוי שתיתאה רב שרי אבוה דשמואל ולוי אסרי בחיטי ושערי כ"ע לא פליגי דשרי בטלפחי דחלא כ"ע ל"פ דאסיר כי פליגי בטלפחי דמיא מר סבר גזרינן הא אטו הא ומר סבר לא גזרינן ואיכא דאמרי בטלפחי דמיא כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי בחיטי ושערי מר סבר גזרינן הא אטו הא ומר סבר לא גזרינן אמר רב תרי מיני שתיתאה שדר ברזילי הגלעדי לדוד דכתיב [1]משכב וספות וכלי יוצר חטים ושעורים וקמח וקלי ופול ועדשים וקלי והשתא הוא דקא מפקי צני צני לשוקי דנהרדעא ולית דחייש להא דאבוה דשמואל ולוי: וכבשין שדרכן לתת בתוכן יין: [ח]אמר חזקיה לא שנו אלא שדרכן [ח]אבל בידוע אסור אפילו בהנאה ומ"ש [ט]ממוריים דשרו רבנן בהנאה התם לעבורי זוהמא הכא למתוקי טעמא ורבי יוחנן אמר אפילו בידוע נמי מותר ומאי שנא ממוריים לר"מ דאסיר בהנאה התם

רש"י

מגיסה. מהפכת בכף: **דשגר עובד כוכבים.** הסיק בתנור: חתיית גחלת מחממת ומוליאה חום הגחלים: **דג מליח.** שמלחו העובד כוכבים ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול: **חזקיה שרי.** דלאו הוא בישול: **ור' יוחנן אסר.** דזהו בישולו: **ביצה צלויה.** שצלאה עובד כוכבים: **בר קפרא שרי.** הואיל ובליע אוכל דידיה ולא נגע עובד כוכבים באוכלא: **אשקיה.** אשקיוהו לרב זביד: **נגוטא דחלא.** הנך דבי ריש גלותא דלא הוו מעלו משום דאחמיר עלייהו: **הקפריסין.** שומר לפרי הן (ב) ממין צלף ודרך לאכלן חיין ויש ששולקין אותן ואם בישלן עובד כוכבים מותרין: **והקפלוטות.** כרתי נאכלין כמות שהן חיין: **והמטליא.** לקמן מפרש: **והחמין.** מים חמין דהא אין משתנין מברייתם ע"י האור: **וקליות.** נמי לא נשתנו: **שיעתא ביזרא דכרפסא.** זרע של כרפס: **שבלילתא.** פנגריי"א והוא תלתן: **ותרו להו.** שורין אותן במים: **דמקבל.** שצומחין: **גרגישתא.** ארזיל"א: **ומדבקין.** הנך ביזרא: **מבינתא דרישייהו.** שיער ראשן. וקמ"ל ברייתא דאי נמי תרו להו בחמימי שרי: **מילין.** דברי כזב הן דלא מלבלבי בחדא שעתא: **במילין.** על ידי דברי לחש של כשפים הן עושין: **הכוספן.** פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן: **כל שאין צפור דרור כו'.** שפיה קצר דבהא ודאי לא איבשל דבר טמא דניחוש לגיעולי עובדי כוכבים: **ודלמא אדמויי אדמוה.** נתחוה לאברים והכניסוה ונתבשלה בו ועכשיו פלט הטעם בחמין הללו: **אלא כל שאין ראש צפור דרור כו'.** ואין לך חתיכת איסור קטנה מזו: **נותן טעם לפגם.** פלוגתא היא בפ' בתרא (לקמן סז:) וכל גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם שהרי נתבשל האיסור אתמול וכבר הופג טעמו ונפסל בלינה חוץ מקדירה בת יומא דנותן טעם לשבח הוא ואסור: **איערובי.** שמא נתערב בו יין: **סרי.** מסריח: **אהיני.** תמרים: **חוליי לא תיבעי לך.** מתוקים ודאי שרו דאי משום בישולי עובדי כוכבים הרי נאכלין חיין: **מרירין.** אינן נאכלין ובישולן ממתקן: **מציעאי.** נאכלין חיין ע"י הדחק: **שתיתאה.** תבשיל העשוי מקמח של קליות שייבשן בתנור ויש שעושין אותו מקמח עדשים ולפי שהן מתוקין יותר מדאי נותן שם חומץ: **בחיטי או שערי.** אין דרך לתת שם חומץ: **טלופחי.** עדשים: **ואית דאמרי בטלופחי** (ג) **ומיא כ"ע לא פליגי דאסור.** דמיחלף בטלופחי וחלא: **וספות.** כלים להשתמש כמו שומרי הסף (אסתר ב): תרי זימני כתיב קלי בקרא והיינו תרי מיני שתיתא: **ומאי שנא ממוריים.** דרובא דעלמא שדו ביה חמרא והוי בידוע: **התם חמרא לעבורי זוהמא.** דדגים והוי כמאן דאזיל לאיבוד:

התם

תוספות

ואתא ישראל וחתי חתוי בגחלים. מכולה שמעתין משמע דבעינן שיהא הישראל מקרב הבישול קצת ומה שנהגו להשליך קיסם לתנור סומכין על מה [י] שיש בדברים שבין בני בבל לבני ארץ ישראל דקאמר בני בבל משליכין קיסם לתנור ובני מערב אומרים קיסם זה מה מעלה ומה מוריד ואנו נמשכין אחר בני בבל ותלמודם: **תנו** רבנן הקפריסין וביצה צלויה. אין להקשות מהך ברייתא לחזקיה ובר קפרא דשרו דתנאי נינהו וקשישי מר' יהודה הנשיא הנזכר בזאת הברייתא: **אי** משום גיעולי עובדי כוכבים נטל"פ מותר. משמע דהכי הלכתא וגם רבי יהודה הנשיא התיר השמן ואפילו ב"ש וב"ה שגזרו עליו הכי סבירי להו כדפירשתי לעיל מיהו מדבש דאמרינן לקמן (דף לט:) נותן טעם לפגם מותר אין ראיה דשאני התם דפוגם אפילו בעין אבל שמן כשהוא בעין ה"ל לשבח ואפ"ה לפגם מותר וגם מרבא דאמר בפרק בתרא (לקמן סח:) הלכתא נותן טעם לפגם מותר אין ראיה דהתם פוגם מעיקרו אפילו בעין דומיא דעכבר בשיכרא דאיירי התם וקי"ל נמי דסתם כלי עובדי כוכבים אינן בני יומן מדשרינן מישחא שליקא ושמן וחילתית נמי שרי אי לאו דחורפיה מחליא ליה וכן פוסקים רש"י ור"ת והר"י דסתם כליהם אינן בני יומן והיינו טעמא לפי שהוא ספק ספיקא ספק נשתמשו בו היום או אתמול ואפי' נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו דבר שהוא פוגם בעין או דבר שאין נותן טעם [וע"ע תוס' חולין ח: ד"ה השוחטן]:

התם

עין משפט נר מצוה

קנז א מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הל' טז סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קיג סעיף ו:

קנח ב מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע י"ד סי' קיג סעיף ט:

קנט ג מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קיג סעיף יג:

קס ד מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף יד:

קסא ה מיי' שם הל' כד:

קסב ו מיי' שם הלכה כב סמג שם טוש"ע י"ד סי' קג סעי' ד וסי' קיד סעיף ז:

קסג ז מיי' שם הל' כ סמג שם טור ש"ע י"ד סי' קיג סעיף טו:

קסד ח מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע י"ד סי' קיד סעיף י:

רבינו חננאל

וכן אשה שאין שם חששא שמא תחליף שופתת קדירה ע"ג כירה ועובדת כוכבים מגיסה בה עד שתצא מן המרחץ. או עד שתבא מן השוק: איבעיא להו הניח עובד כוכבים והפך בו ישראל מהו. ופשיטנא א"ר יוחנן בין שהניח עובד כוכבים והפך בו ישראל ובין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים מותר. ואינו אסור אלא עד שתהא התחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים. ובלבד שלא תהא ביד עובד כוכבים בישול כמאכל בן דרוסאי: פת א"ר אחי שלש מלאכות יש בה. איזו אחת מהן (ביד) [שהייתה ע"י] ישראל שרי. הלכך שגר עובד כוכבים ואפה ישראל. או שגר ישראל ואפה עובד כוכבים. או שגר עובדי כוכבים ואפה עובד כוכבים וישראל (הדי הא הדויי) [חתי ביה חתויי]. פי' חתה בגחלים שפיר דמי: דג מליח וביצה צלויה ביד עובד כוכבים חזקיה ובר קפרא שרו ור' יוחנן אסר. ואסיקנא אמר רב זביד לא תציתו ליה הכי אמר אביי הלכתא כר' יוחנן. פי' נגוטא דחלא. כוס של חומץ: ת"ר הקפריסין והקפליטאות והמטליא והחמין והקליות של עובדי כוכבים מותרין. ביצה צלויה אסורה. שמן ר' יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו. תנא היא מטליא היא פשליא היא שעיתא. פי' ביזרא דשבלילתא. זרע תלתן. פי' וקיירי מבינתא דרישיהו עד טופרי דכרעייהו. ומצטננין משערת ראשם עד צפרני רגליהם: ואמר רב אשי אמר לי הונא מילין. פי' אלו הדברים מילי בעלמא אינון כלומר אינן ממש. ואמרי לה במילין כלומר אינן נעשין אלא בדברי כשפים. פי' כוספה גפת של שומשמין (א)שכשמוצאין אותו אין מוצאין אותו אלא במים חמין. וכן כיוצא בהן מחמין להן חמין שיצא השמן כולו והגפת שלהן נקרא כוספן. פי' הדימי הדמיה נתחו נתחים כדכתיב הדמין יתעבד: הא דתניא אחת יורה גדולה ואחת יורה קטנה. כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר: משחא שליקא שמן מבושל: פי' מסרא סרי מבאיש. ואסיקנא שמן מבושל למאי ניחוש ליה אי משום בשולי עובדי כוכבים נאכל כמות שהוא חי. אי משום געולי עובדי כוכבים דבשלי' בכלי העובד כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר. הני

רבינו חננאל (המשך)

אהיני שליקי פי' בוסר והן פגי תמרים שלוקין של עובדי כוכבים. הפגין המתוקין ודאי שרו. מרירי ודאי אסירי דבישול הוא. כי תיבעי לך לא מתיקי ולא מרירי מאי. ופשיט רב אסי לוי אסר להו: שתיתא פי' (ב) רב שרי ואבוה דשמואל ולוי אסרו בשתיתא דטלפחי בין במיא בין בחלא דברי הכל אסירא. כי פליגי בשתיתא דחיטי ודשערי. רב סבר לא גזרינן שתיתא דחיטי ודשערי אטו דטלפחי פי' של עדשים. ואבוה דשמואל ולוי סברי גזרינן דחיטי ושערי אטו דטלפחי: אמר רב תרי מיני שתיתא שדר ברזילי לדוד קלי של חטים ושעורים ואחרת קלי של פול ועדשים. שנאמר משכב וספות וכלי יוצר חטים ושעורים קמח וקלי ופול ועדשים וקלי. בנהרדעא מפקי צני צני שתיתא דארמאי ולית דחש להא דאבוה דשמואל ולוי: **פיסקא** וכבשים שדרכן לתת בהן יין וחומץ. אוקמה חזקיה בשדרכן לתת ואינו ידוע בודאי שנתן בהן. אבל בידוע שנתן בהן יין או חומץ אסורין אפי' בהנאה. ור' יוחנן אמר אפי'

מסורת הש"ס

א) [בשאלתות ס"ס קמ"א נראה דגרס הלכך], ב) [פי' כוס של חומץ. ערוך ערך נגט], ג) [תוספ' פ"ה ה"ה], ד) [לעיל לו.], ה) [חולין קלט: ע"ש], ו) [גי' הערוך ערך הדס הדומו הדמי ויסעפוהו כשסע הגדי תרגום והדמיה כמה דמהדמין גדיא ע"כ ודע דז"ל ברש"י בדניאל ב' פ"ה הדמין תתעבדון לאברים תתחתכו והרבה יש בגמרא הדומי הדומה ע"כ ודע עוד דגם בעירובין ל. איתא הדומי וכו' בה"א וכ"א ג"כ בגיטין סז: וכ"א בשאלתות סי' קלז], ז) [לעיל לו. לקמן לט.: סה: סז: סח: עה:], ח) [לקמן לט:], ט) [לעיל כט:], י) [עי' ברא"ש סי' ל"ג],

תורה אור השלם

1. מִשְׁכָּב וְסַפּוֹת וּכְלִי יוֹצֵר וְחִטִּים וּשְׂעֹרִים וְקֶמַח וְקָלִי וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וְקָלִי: שמואל ב יז כח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומר בשניה היכי עבדו מייתו ביזר': (ב) רש"י ד"ה הקפריסין שומר לפרי הן מאילן צלף כצ"ל: (ג) ד"ה ואית וכו' דמיא כ"ע לא וכו' דחלא:

לעזי רש"י

פנגריי"א [פינוגר"יי]. חילבה (גרגרנית יוונית, צמח המשמש לתבלין). ארזיל"א. חומר, טין.

מוסף רש"י

תרי מיני שתיתאה. שני מיני שתיתא הקריב ברזילי לדוד, אחד של חטים ואחד של עדשים, כענין האמור כאן, קמח וקלי הוא של דגן ופול ועדשים של קלי ממינים של קטניות שמייבשין אותן בתנור כשהן לחין והן מתוקין לעולם וטוחנין אותן ועושין מהן מאכל שקורין שתיתא (שמואל ב יז כח). **ממוריים.** שומן של דגים (לעיל כט:).

א) אולי צ"ל כשממלין אותו אין ממלין אותו וכו'. ב) נראה דחסר כאן ובערוך ערך שתיתא איתא דלוקחין תבואה שלא הביאה שליש ומייבשין אותה בתנור ועושין מאכל מן הקמח עכ"ל ואולי דכן צ"ל גם כאן בדברי רבינו.